luovat | LUOVAN TYÖN TEKIJÄT JA YRITTÄJÄT

22.5.2024

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Lausunto Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028

Luovat alat ovat erittäin huolissaan kulttuurin ja taiteen valtionavustusten leikkauksista. Tahdomme erityisesti kiinnittää jaoston huomioon kahteen asiaan:

- Yksityisen kopioinnin hyvityksen leikkaus puoleen nykyisestä aiheuttaisi merkittäviä negatiivisia kerrannaisvaikutuksia maakuntien tapahtumatarjontaan ja kulttuurihankkeisiin sekä taiteilijoiden toimeentuloon. Koska hyvitys perustuu EU-direktiiviin, sen taso ei ole jäsenmaan vapaasti päätettävissä.
- Hallitusohjelmaan kirjattu luovien alojen elinkeinotoiminnan edistäminen ei voi onnistua, ellei tuotantokannustimien rahoitusta sekä Business Finlandin innovaatiorahoituksen tasoa turvata.
- Koska TKI-tuista vain innovaatiotuet käytännössä soveltuvat luoville aloille, suunnitelmat innovaatiotukien leikkauksista tulee perua ja niiden määrää päinvastoin kasvattaa ja luoda Business Finlandille pysyvä luovia alojen koskeva missio ja hanke

Kiitämme mahdollisuudesta ottaa kantaa valtioneuvoston selontekoon julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028 (viite: VNS 2/2024 vp).

Luovalla alalla on vakava huoli kulttuuriin ja taiteeseen liittyvien valtionavustusten leikkausten vaikutuksista, yksityisen kopioinnin hyvityksen määrärahatason puolittamisesta, innovaatiotukien leikkauksista sekä siitä, ettei av-alan tuotantokannustimien jatkosta näy päätöksiä, vaikka kyseinen kannustinjärjestelmä on jo vakiintunut

1 Toimenpiteitä luovien alojen elinkeinotoiminnan edistämiseen tarvitaan pikaisesti

1.1 Luovilla aloilla vahva kasvu

Luovien alojen talous kasvoi vuodesta 2021 vuoteen 2022 miljardi euroa. Luovien alojen talous oli vuonna 2021 15,8 miljardin suuruinen ja vuonna 2022 16,8 miljardi euroa, kun mukaan lasketaan sekä yksityisen sektorin liikevaihto että julkisen sektorin toimintamenot (Taloustutkimus, FCG).

Euroissa laskien suurin kasvaja oli musiikkiala, joka kasvoi 280 miljoonaa euroa. Yli miljardin euron toimialoja olivat vuonna 2022 peliala ja viihde-elektroniikka (3,9 mrd.), lehdistö ja uutistoimistot (3,66 mrd.), mainos ja viestintätoimistot (1,77 mrd.), kirjallisuus (1,57 mrd.), musiikkiala (1,47 mrd.) sekä av-ala (1,27 mrd).

Tilastokeskuksen mukaan luovat alat työllistävät yli 130 000 henkeä. Luovat alat ovat Suomessa monin verroin suurempi työllistäjä kuin esimerkiksi metsä-, kemian- tai sähkö- ja elektroniikkateollisuus.

Luovien alojen BKT-osuus on suurempi kuin esimerkiksi kuin useimmilla perinteisillä teollisuuden aloilla, kuten paperiteollisuudella (1,4 prosenttia), elintarviketeollisuudella (1,3 prosenttia), kemianteollisuudella (2,7 prosenttia) ja puutuoteteollisuudella (0,9 prosenttia).

Luovat alat ovat maailmalla vahvoja kasvualoja. Suomessa luovien alojen osuus BKT:sta on 3,1 prosenttia. Koska se on alle EU:n keskiarvon (4,4 prosenttia), kasvupotentiaalia on valtavasti. Tähän kasvuun kannattaa panostaa.

1.2. Hallitusohjelmassa merkittäviä kirjauksia

Siksi onkin tärkeää, että Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa on vahvoja kirjauksia siitä, miten hallitus panostaa luovien alojen elinkeinotoiminnan edistämiseen.

Hallitusohjelmassa tunnistetaan näkyvästi se, että ”luovilla aloilla sekä tapahtuma-alalla on merkittävä työllisyys- ja kasvupotentiaali”. Sen mukaan ”hallitus laatii kulttuuripoliittisen selonteon, jonka yhteydessä hallitus toteuttaa poikkihallinnollisen luovien alojen kasvustrategian”. Lisäksi ”edistetään luovien alojen kansainvälistymistä parantamalla Creative Finlandin toimintaedellytyksiä yhteistyössä ulkoministeriön kanssa”, ”suomalaisen taiteen sekä luovien alojen yritysten kansainvälistymisen edellytyksiä parannetaan, ”kulttuurialan roolia maakuvatyössä vahvistetaan” sekä ”kehitetään kasvua vauhdittavia malleja av-alalle sekä muille toimialoille, kuten kirjallisuuteen ja musiikkiin”.

Tämän koordinoimiseksi ”hallitus rakentaa opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalojen välille pysyvät yhteistyön käytännöt kulttuuri- ja taidealojen elinvoimaa edistävien toimien koordinoimiseksi yhteistyössä alan toimijoiden ja edustajien kanssa.”

1.3. Hallitusohjelman kirjaukset pitää toteuttaa

Hallitusohjelman kasvukirjauksien toteuttaminen edellyttää sekä hallitukselta että eduskunnalta määrätietoisuutta. Tämä pätee erityisesti nyt, kun paine sopeuttamistoimiin on suuri.

Hallitusohjelmaan kirjattu luovien alojen elinkeinotoiminnan edistäminen ei pysty toteutumaan, ellei av-tuotantokannustimien rahoitusta sekä Business Finlandin innovaatiorahoituksen tasoa turvata. Jotta hallitusohjelma voisi näiltä osin toteutua, esitämme seuraavaa:

1 Av-alan tuotantokannustin vakiinnutetaan. Edellisellä budjettikierroksella ilmeni yllättävä tilanne, että av-tuotantokannustimelle ei ollut määrärahoja.

Kyse on jo vakiintuneesta rahoitus-instrumentista ja sen hyötysuhde on todistetusti ilmiömäinen. Koska maksuhyvitystä ei saa etukäteen, vaan vasta toteutuneiden kustannusten mukaan, jokai-

nen kannustineuro on tuottanut vähintään neljä euroa ja valtiolle se palautuu ainakin 1,4 kertaisena. Av-kannustin on viimeisen kuuden vuoden aikana tuonut Suomeen satoja miljoonia ulkomaisia investointeja, jotka muuten olisivat jääneet tulematta.

Jotta toimialan yritykset voivat luottaa tämän olennaisen elinkeinotuen pysyvyyteen ja ulkomaisten investoijien luottamus säilytetään, se tulee vakiinnuttaa valtion budjettiin. Koska asiaa ei mainita kehysriihen kirjauksissa, toivomme että eduskunta muistuttaa asiasta hallitusta.

- Koska av-alan tuotantokannustin on osoittautunut hyväksi, sille tulee turvata riittävät määrärahat ja laajentaa vastaava tukimuoto myös muille luovan alan sektoreille.

2 Innovaatiorahoituksen määrä ja määritelmä. Hallituksen kehysriihessä päätettiin lisätä luovien alojen Business Finlandilta saama rahoitusta.

Rahoitusta luvattiin sekä kasvuun, vientiin että T&K-toimintaan:

”Hallitus tunnistaa kulttuurin ja luovat alat elinkeinoina, joilla on merkittävää kasvupotentiaalia. Business Finland edistää luovien alojen kasvua ja vientiä. Osana T&K-rahoitusta hallitus edistää luovien alojen T&K-intensiteetin lisäämistä, sekä taiteen ja kulttuurin aloilta syntyvien tutkimuspohjaisten innovaatioiden kaupallistamista.”

TKI-tuista vain innovaatiotuet käytännössä soveltuvat nykyisin luoville aloille. Hallitusohjelman toteuttaminen edellyttää sitä, että Business Finlandilla on riittävästi määrärahoja innovaatiotukiin.

Valitettavasti suunnitelmat ovat päinvastaiset. Innovaatiotuista aiotaan leikata yli neljännes. Siksi luovien alojen edistämistä ei pystytä lisäämään, vaan - vastoin hallituksen tahtotilaa – se todennäköisesti jopa vähenee.

Innovaatiotukien leikkaus on historiallisen suuri sekä absoluuttisilla luvuilla että suhteessa kaikki TKI tukiin. Innovaatiomäärärahat alenevat 26 %. Kun ne vuonna 2024 ovat noin 16 % kaikista TKI-tuista, vuonna 2027 ne olisivat enää alle 6,6 % niistä.

Luvut milj. euroa	2024	2025	2026	2027
Pohjaluku avustus		466,5	466,5	466,5
Avustus	469			
Laina	157	157	157	157
Lisäys T&K		85	200	360
Vähennys (ei-T&K)		-20	-20	-20
Yhteensä	**626**	**688,5**	**803,5**	**963,5**
Ei-T&K:n osuus	76	54,5	54,5	54,5

Lähde: Business Finland 20.5.2024

Tällainen painopisteen siirto ei ole elinkeinopoliittisesti järkevää. Luovien alojen toiminta perustuu tunnetusti innovatiivisuudelle ja luovuudelle. Henkiseen omaisuuteen ja aineettomiin oikeuksiin perustuvat IPR-alat kuuluvat maailma nopeimmin kasvaviin aloihin. Jotta Suomi saa oman osansa tästä kasvusta, innovaatiotukia pitää kasvattaa eikä leikata.

Kuten arvostetun brittiläisen huippuyliopiston Imperial College of Londonin taloustieteen professori Jonathan Haskel Helsingin Sanomissa 19.5. kiteytti, kasvu tapahtuu tulevaisuudessa erityisesti IPR-aloilla. Aineettoman pääoman merkitys on korostunut: ”digitaalisten hyödykkeiden merkitys on kasvanut. Samaan aikaan tehtaiden, laitteiden ja koneiden merkitys ei ole enää yhtä suuri kuin ennen.”

Olisi todella sääli, jos tällaisena aikana tukijärjestelmää muutettaisiin Suomessa niin, että se soveltuu huonommin juuri niille IPR-pohjaisille luoville aloille, joihin professori viittaa.

Innovaatiotoiminta on olennainen osa TKI-toimintaa, koska se tuo ratkaisuja ajankohtaisiin haasteisiin, tukee oman osaamisen kehittämistä ja luo mahdollisuuksia työelämään.

- Jotta hallitusohjelmaan kirjattu luovien alojen elinkeinotoiminnan edistäminen voidaan toteuttaa, suunnitelmat innovaatiotukien leikkauksista tulee perua ja niiden määrää tulee päinvastoin kasvattaa vähintään samassa suhteessa kuin muutkin TKI-tuet kasvavat.
- Business Finlandin ohjausta tulee tehostaa sillä tavalla, että henkiseen omaisuuteen ja aineettomiin oikeuksiin perustuvien luovien alojen toimintaprosessit tunnistetaan innovaatiotoiminnaksi, joka voi saada tätä tukea.

3 Business Finlandin missiot ja hankkeet. Luovien alojen vaikutukset kasvuun, työllisyyteen, henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin sekä kansankunnan kriisinkestävyyteen ovat julkisesti tunnustettuja tosiasioita.

Business Finland määrittelee toiminnalleen missioita ja hankkeita. Hallitusohjelman kirjauksiin istuu heikosti se tosiasia, että luovien alojen edistämiseen keskittyvä Creative Business Finland –hanke lakkautettiin hiljattain. Tämä hanke tulee palauttaa kasvupotentiaalin tunnistamiseksi ja yritysten aktivoimiseksi kehittämään rahoituskelpoisia hankkeita.

Luovien alojen kokonaisuus ansaitsisi sekä taloutensa suuruuden että edellä mainittujen laaja-alaisten vaikutustensa takia myös oman missionsa, jonka puitteissa sitä voitaisiin kehittää ja nostaa esiin luovan talouden yritystoiminnan merkitys.

- Business Finlandille tulee luoda luovien alojen kasvua edesauttava missio ja hanke, joka suunnitellaan yhdessä luovien alojen edustajien kanssa

2 Yksityisen kopioinnin hyvitystä ei tule puolittaa

Hallituksen kehysriihessä esitetty yksityisen kopioinnin hyvityksen puolittaminen 11 miljoonasta eurosta 5,5 miljoonaan euroon on perusteetonta ja erittäin vahingollista.

2.1. Direktiiviin perustuva lakisääteinen hyvitys

Yksityisen kopioinnin hyvitys on lakiin ja Suomea velvoittavaan direktiiviin perustuva rahallinen korvaus luovan työn tekijöille siitä, että jokainen kansalainen saa tallentaa laillisia teoksia omaan yksityiseen käyttöönsä.

Hyvitys perustuu tekijänoikeutta koskevan tietoyhteiskuntadirektiiviin (2001/29/EY). Sen mukaan jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksista tai rajoituksista kappaleen valmistamisesta yksityiseen käyttöön ”edellyttäen, että oikeudenhaltijat saavat sopivan hyvityksen”.

Hyvityksen määrä ei ole vapaasti valittavissa. Sivistysvaliokunta on mietinnössään 14/2014 vp todennut: *”Hyvitysmaksu ei ole tavallinen harkinnanvarainen kulttuurimääräraha, sillä direktiivin tarkoittama "sopivan hyvityksen" käsite rajaa hallituksen mahdollisuuksia harkinnanvaraisesti vähentää määrärahaa esimerkiksi valtiontaloudellisten yleisten säästötarpeiden vuoksi.”*

2.2. Yksityisen kopioinnin eli laillisen tallentamisen haitta tutkittu

Luovat ry tilasi vuonna 2018 Taloustutkimukselta objektiivisen selvityksen yksityisen kopioinnin aiheuttamasta haitasta.

Taloustutkimuksen mukaan yksityisen kopioinnin aiheuttama haitta tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille erityisesti myynti- ja striimaustulojen alenemisena vuonna 2017 oli 32–44 miljoonaa euroa.

11 miljoonan euron hyvitys korvaa tästä vahingosta vain 25–34 prosenttia. Sivistysvaliokunta on todennut lausunnossaan (SiVL 10/2018 vp, s. 17), että Taloustutkimuksen ”arvio on suuntaa antava, mutta se osoittaa selkeästi, että yksityisen kopioinnin aiheuttama haitta oikeudenhaltijoille on erittäin merkittävä.”

2.3. Hyvitys ollut tasoltaan vaatimaton tähänkin asti

Opetus ja kulttuuriministeriön teettämät tutkimukset osoittavat kopioinnin määrän pysyneen jokseenkin samana vuodesta 2018 lähtien. Yksityisen kopioinnin hyvityksen määrä on nykytasolla noin 5 senttiä/kopiointikerta.

Olemme aiemmissa lausunnoissamme todenneet, että tuo 5 senttiä esimerkiksi kokonaisen elokuvan tallentamisesta kuluttajan omalle laitteelle, ikuisella käyttöoikeudella, on kohtuuttoman pieni. Se on mitätön verrattuna luovan alan tuotteiden osto- tai striimaushintoihin.

Hyvityksen reaaliarvon alentaminen heikentää tilannetta entisestään. Tilastokeskuksen indeksilaskurin mukaan vuoden 2023 11 miljoonaa euroa vastaisi vuoden 2015 rahassa noin 9,1 miljoonaa euroa.

Hyvitys ei nykyisellä tasollaan ole kohtuullinen korvaus yksityisen kopioinnin aiheuttamasta haitasta eikä sitä tule alentaa.

2.4. Merkittävät vaikutukset ympäri Suomea

Osa yksityisen kopioinnin hyvityksestä menee suoraan tekijöille ja taiteilijoille, osalla taas rahoitetaan kulttuurin edistämiskeskusten toimintaa. Tällaisen tukitoiminnan leikkautumisella olisi merkittävät vaikutukset Suomen kaikissa osissa.

Hyvitystulojen puolittamisella olisi erittäin merkittävät vaikutukset esimerkiksi AV-alan edistämiskeskuksen AVEKin ja Musiikin Edistämissäätiö MES:in tukitoiminnalle, joilla mahdollistetaan suuri määrä konserttitarjontaa, tapahtumia ja hankkeita yli 200 kunnassa ympäri Suomen. Myös piratismin torjunnassa tärkeää työtä tekevä ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanosta vastaava Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus TTVK saa merkittävän osan rahoituksestaan yksityisen kopioinnin hyvityksestä.

Tämä leikkaus iskisi kipeästi koko toimialaan, joka on vasta ollut toipumassa koronarajoituksista.

- Koska yksityisen kopioinnin hyvityksen leikkaus aiheuttaisi merkittäviä negatiivisia kerrannaisvaikutuksia maakuntien tapahtumatarjontaan ja taiteilijoiden toimeentuloon, eikä sen taso ole jäsenmaan vapaasti päätettävissä eikä se nykyisellääänkään korvaa kopioinnin haitoista kuin pienen osan, hyvitystä ei tule alentaa

Helsingissä 22.5.2024

Laura Kuulasmaa
Puheenjohtaja

Lauri Kaira
Edunvalvontajohtaja

Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry:n jäsenjärjestöt ovat:

- Audiovisual Producers Finland – APFI ry
- Avate -Audiovisuaalisen alan tekijät ry
- Gramex äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry
- Kirjallisuuden tekijänoikeusjärjestö Sanasto ry
- Kopiosto ry
- Musiikkituottajat – IFPI Finland ry
- Suomen elokuvatoimistojen liitto ry
- Suomen Musiikkikustantajat ry
- Suomen Muusikkojen Liitto ry
- Suomen Säveltäjät ry
- Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto ry

- Suomen Musiikintekijät ry
- Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry – TTVK
- Kuvasto visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusjärjestö ry